

Desirable Requirements for Iran's Foreign Policy in the Era of Arab-Israel Normalization: Post-Abraham Accords

Seyed Morteza Hafezi^{*1} Seyed Amir Niakouei² Abolghasem Shahriari³ **Received:** 2025-06-05**Revised:** 2025-17-15**Accepted:** 2025-08-22**Available Online:** 2026-09-16

How to cite this article:

Hafezi, S.M, Niakouei, S.A & Shahriari, A (2026). Desirable Requirements for Iran's Foreign Policy in the Era of Arab-Israel Normalization: Post-Abraham Accords, Iranian Research Letter of International Politics, 14 (02), 348 - 373 .(in Persian with English abstract)
<https://doi.org/10.22067/irlip.2026.93927.1677>

1. Introduction

Recent transformations in the Middle East reflect profound structural and geopolitical shifts that extend beyond the influence of traditional actors. Among the most significant of these changes is the normalization of relations between Arab states and Israel, institutionalized through the Abraham Accords. This process has redefined regional dynamics and posed serious challenges to the interests of the Islamic Republic of Iran, which is increasingly framed as a common threat within emerging regional coalitions. To address this evolving environment, the present study explores strategic scenarios for Iran's foreign policy. Employing a qualitative methodology and the Delphi technique with input from 20 experts in Middle Eastern studies and foreign policy, the research identifies five scenarios: one unfavorable—"Strategic Deadlock"—and four favorable—"Balanced Diplomacy," "Endogenous Power," "Soft Influence," and "Active Deterrence." These scenarios highlight opportunities, risks, and requirements, offering policymakers a future-oriented roadmap for safeguarding Iran's regional position and advancing its national interests.

2. Theoretical framework

The concept of soft power, first introduced by Joseph Nye in 1990 and later expanded in 2004, emphasizes persuasion and attraction rather than coercion, drawing on culture, political values, and foreign policy as its main sources. While soft power provides an essential lens for analyzing foreign policy, it remains insufficient as a sole framework for understanding the complexities of Iran's strategic choices in the context of Arab-Israeli normalization. This research highlights that Iran's foreign policy cannot be explained exclusively through soft power, since

1. Postdoctoral Researcher in Political Science, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Guilan, Iran. (Corresponding Author Email: m.hafezi@alumni.um.ac.ir)
2. Associate Professor of Political Science, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Guilan, Iran.
3. Ph.D. Graduate in Political Science, Faculty of Law and Political Science, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

it also involves hard power instruments such as deterrence and endogenous resilience. In this regard, Robert Pape's notion of "soft balancing" further enriches the analysis, focusing on constraining hegemonic powers through diplomatic, institutional, and indirect measures without direct confrontation. Thus, a comprehensive framework requires integrating soft power, deterrence theory, and balance-of-power approaches. Such a synthesis allows for a multidimensional assessment of Iran's strategic scenarios, combining cultural attraction with coercive and balancing strategies to safeguard national interests.

3. Methodology

This study employs the Delphi method, widely used to collect expert opinions in complex and uncertain contexts. The process involved designing a questionnaire distributed in three successive rounds to a panel of 20 experts in Iranian foreign policy and Middle Eastern affairs, selected through purposive sampling. The panel comprised equal representation from senior officials of the Ministry of Foreign Affairs, university faculty members, PhD graduates, and current PhD candidates in political science and international relations. Anonymity, iterative feedback, and controlled discussion were maintained throughout the process to minimize bias and foster consensus. After each round, aggregated responses were shared with participants for review and refinement. The procedure continued until convergence was achieved, with Kendall's coefficient of concordance exceeding 0.7 in the final round. From this process, 22 key variables were identified. These variables were subsequently analyzed using exploratory factor analysis to cluster them into coherent groups, followed by confirmatory factor analysis to validate and interpret the scenarios shaping Iran's future foreign policy.

4. Discussion

The findings of this research underscore the complex, multidimensional, and dynamic character of Iran's foreign policy in the context of Arab-Israeli normalization. By employing the Delphi method alongside exploratory and confirmatory factor analysis, five scenarios were extracted: one undesirable ("Strategic Deadlock") and four desirable alternatives ("Balanced Diplomacy," "Endogenous Empowerment," "Soft Influence," and "Active Deterrence"). The undesirable scenario of Strategic Deadlock received the highest mean score among experts, indicating strong concern over policy inertia and its implications. This scenario reflects the compounded risks of economic pressure, security threats, and domestic discord, suggesting that a passive response to regional transformations could intensify Iran's marginalization both regionally and globally. In contrast, the four desirable scenarios offer strategic pathways for adaptation and resilience. Balanced Diplomacy highlights the role of pragmatic coalitions and cooperative political strategies, emphasizing diplomacy and cultural instruments as essential for reframing Iran's image, building international legitimacy, and reducing security vulnerabilities. Endogenous Empowerment stresses the importance of strengthening military and defensive capabilities while underlining the necessity of internal legitimacy and cohesion, reflecting the consensus that military strength must be complemented by domestic stability to ensure long-term resilience.

The other two scenarios further broaden Iran's strategic spectrum. Soft Influence under-

scores the importance of cultural diplomacy, media engagement, and economic improvement in shaping regional perceptions and countering hostile narratives. With hybrid warfare and information operations becoming more pronounced, experts emphasized that enhancing Iran's attractiveness through cultural instruments and technological modernization is critical for influencing regional dynamics beyond conventional statecraft. Active Deterrence integrates military, economic, and cultural tools, representing a multidomain approach to confronting complex threats and maintaining balance in a shifting regional order. The relative distribution of variables in this scenario reveals the necessity of synergy between different sources of power rather than reliance on a single dimension. Moreover, the ranking of structural dimensions—political, economic, security, and cultural—shows the primacy of political factors in shaping foreign policy, while simultaneously stressing the nearly equal significance of economic resilience and security preparedness. Although cultural elements were ranked lower, their complementary role remains essential for amplifying political and strategic objectives. Overall, the results suggest that Iran must avoid strategic deadlock through strategic flexibility, internal consensus-building, and an integrated use of diverse instruments of power. Such a comprehensive approach will allow Iran to navigate the challenges of Arab–Israeli normalization and sustain its regional influence within an increasingly multipolar international system.

5. Conclusion

The findings of this research clearly demonstrate that Iran's foreign policy in the context of Arab–Israeli normalization requires a fundamental redefinition grounded in strategic realism and strengthened by internal cohesion. The study identifies five possible scenarios: one undesirable (Strategic Deadlock) and four desirable alternatives (Balanced Diplomacy, Endogenous Empowerment, Soft Influence, and Active Deterrence). Strategic Deadlock highlights the risks of inertia, including regional isolation and weakened strategic influence, thus serving as a warning against passivity. In contrast, the four desirable scenarios provide complementary strategies for enhancing Iran's resilience and regional role. Balanced Diplomacy emphasizes pragmatic engagement to reduce tensions; Endogenous Empowerment focuses on domestic strength and sustainable development; Soft Influence leverages cultural and media tools to shape perceptions; and Active Deterrence stresses military and security capabilities to prevent hostile actions. Overall, the study concludes that Iran must adopt an integrated, multi-dimensional strategy combining soft and hard power to secure national interests and sustain regional influence.

Keywords: Normalization of relations, Iran's foreign policy, Israel and Arab states, geopolitical threats, Delphi method.

بایسته‌های مطلوب سیاست خارجی ایران در دوره عادی سازی روابط اسرائیل - اعراب پس از توافق ابراهیم

سید مرتضی حافظی^{۱*}

سید امیر نیاکویی^۲

ابوالقاسم شهریار^۳

چکیده

این پژوهش با هدف تبیین بایسته‌های مطلوب سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با روند عادی سازی روابط میان کشورهای عربی و رژیم صهیونیستی، در دوره پس از توافق ابراهیم انجام شده است. پرسش اصلی آن است که جمهوری اسلامی ایران در برابر ائتلاف‌های نوپای منطقه‌ای که با محوریت تهدیدانگاری ایران شکل می‌گیرند، چه سناریوهایی را می‌تواند در سیاست خارجی خود مدنظر قرار دهد؟ این پرسش در بستر تغییرات ژئوپلیتیکی منطقه‌ای و شکل‌گیری ائتلاف‌های جدید مبتنی بر بر ساخت ایران به‌عنوان تهدید مشترک، اهمیت می‌یابد. برای بررسی مسئله پژوهش، ابتدا با روش دلفی و نظر نخبگان، متغیرهای مؤثر شناسایی شد و سپس با تحلیل عاملی اکتشافی، سناریوهای محتمل استخراج گردید. بدین لحاظ مقاله فرضیه آزما نبوده و درصدد اکتشاف بایسته‌های مطلوب سیاست خارجی ایران است. جامعه آماری شامل ۲۰ نفر از اساتید دانشگاهی متخصص در حوزه مطالعات خاورمیانه و مدیران باسابقه وزارت امور خارجه می‌باشد که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند. بر اساس تحلیل صورت گرفته، پنج سناریو برای آینده سیاست خارجی ایران در این شرایط شناسایی شده است. نخست، سناریوی «انسداد راهبردی» به‌عنوان وضعیت نامطلوب، نمایانگر انفعال ایران و تشدید انزوای منطقه‌ای آن است. در مقابل، چهار سناریوی «دیپلماسی متوازن»، «اقتدار درون‌زا»، «نفوذ نرم» و «بازدارندگی فعال» به‌عنوان گزینه‌های مطلوب سیاست خارجی برای بهبود موقعیت ایران در مواجهه با روند عادی سازی تحلیل شده‌اند. این سناریوها شرایط تحقق، الزامات، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی هر مسیر را مورد بررسی قرار می‌دهند و امکان تصمیم‌گیری راهبردی مبتنی بر آینده‌پژوهی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را فراهم می‌سازند.

کلید واژگان: عادی سازی روابط، سیاست خارجی ایران، اسرائیل و اعراب، تهدیدات ژئوپلیتیکی، روش دلفی

۱. پژوهشگر پسادکتری علوم سیاسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، گیلان، ایران. (نویسنده مسئول)

m.hafezi@alumni.um.ac.ir

۲. دانشجویار علوم سیاسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، گیلان، ایران.

۳. دانش آموخته دکتری علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

مقدمه

تحولات اخیر در منطقه خاورمیانه نشان‌دهنده تغییرات عمیق و بنیادین در ساختار و نظم منطقه‌ای است که دیگر صرفاً تحت نفوذ بازیگران سنتی قرار ندارد. یکی از مهم‌ترین نمودهای این دگرگونی، روند عادی‌سازی روابط میان کشورهای عربی و رژیم اسرائیل است که با امضای توافق ابراهیم وارد مرحله‌ای آشکار و راهبردی شده است. این روند نه تنها معادلات ژئوپلیتیکی منطقه را بازتعریف کرده بلکه موقعیت و منافع جمهوری اسلامی ایران را به عنوان یکی از بازیگران کلیدی منطقه با چالش‌های جدی مواجه ساخته است. از این رو، پرداختن به این موضوع اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا ایران در مواجهه با ائتلاف‌های نوپای منطقه‌ای که ایران را به عنوان تهدیدی مشترک بازنمایی می‌کنند، ناگزیر است سیاست خارجی خود را بازنگری و بازتعریف کند تا ضمن حفظ جایگاه منطقه‌ای و منافع ملی، توان مقابله مؤثر با شرایط نوین را داشته باشد.

پرسش اصلی این پژوهش چنین است: جمهوری اسلامی ایران در برابر ائتلاف‌های نوپای منطقه‌ای که با محوریت تهدیدانگاری ایران شکل گرفته‌اند، چه سناریوهایی را می‌تواند در سیاست خارجی خود مدنظر قرار دهد؟ پاسخ به این پرسش مستلزم بررسی سناریوهای محتمل و گزینه‌های راهبردی ایران در این دوره حساس است. بر این اساس، پژوهش حاضر پنج سناریو را برای آینده سیاست خارجی ایران شناسایی می‌کند که شامل یک سناریوی نامطلوب به نام «انسداد راهبردی» و چهار سناریوی مطلوب تحت عناوین «دیپلماسی متوازن»، «اقتدار درون‌زا»، «نفوذ نرم» و «بازدارندگی فعال» می‌باشد. سناریوی انسداد راهبردی نمایانگر وضعیتی است که در آن انفعال ایران به افزایش انزوای منطقه‌ای آن منجر می‌شود، در حالی که چهار سناریوی دیگر به عنوان گزینه‌هایی برای بهبود جایگاه ایران و مقابله مؤثر با روند عادی‌سازی تحلیل شده‌اند.

این سناریوها ضمن بررسی شرایط تحقق، الزامات، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌رو، بستری مناسب برای تصمیم‌گیری راهبردی مبتنی بر آینده‌پژوهی فراهم می‌آورند. روش پژوهش کیفی است و برای جمع‌آوری داده‌ها از تکنیک دلفی استفاده شده است. در این روش، دیدگاه‌های خبرگان برجسته حوزه مطالعات خاورمیانه و سیاست خارجی با بهره‌گیری از چندین مرحله سنجش و اصلاح، گردآوری و تحلیل شده است. جامعه آماری پژوهش متشکل از ۲۰ نفر از اساتید دانشگاهی متخصص و مدیران باسابقه وزارت امور خارجه است که با نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند.

تحلیل دقیق متغیرهای تأثیرگذار بر سیاست خارجی ایران، به ویژه در حوزه قدرت نرم و دیپلماسی، زمینه را برای تدوین راهبردهای منسجم و مؤثر فراهم می‌کند که می‌تواند در شرایط پیچیده و متغیر منطقه‌ای به کار گرفته شود. این پژوهش با ارائه سناریوهای بدیل، امکان تصمیم‌گیری راهبردی را برای سیاست‌گذاران فراهم ساخته و به عنوان نقشه راهی علمی و کاربردی در مواجهه با تحولات ژئوپلیتیکی منطقه و تحولات محیط بین‌المللی شناخته می‌شود. در نهایت، پژوهش در راستای ارتقاء فهم راهبردی از چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی سیاست خارجی ایران در دوره حساس پساعادی‌سازی روابط میان اسرائیل و کشورهای عربی، سهم قابل توجهی ایفا می‌کند.

۱. پیشینه پژوهش

در بخش پیشینه پژوهش باید اذعان کرد که تاکنون کتاب‌ها و مقالات متعددی در خصوص تلاش‌های اسرائیل برای نظم‌سازی به زبان‌های مختلف به رشته تحریر درآمده که حجم عظیم ادبیات و پیشینه این مناقشه را تشکیل می‌دهد. از آن جمله به چند مورد برجسته و مربوط به سال‌های اخیر اشاره می‌شود:

در مطالعات انگلیسی، مهدی خلجی و سوزان مالونی (۲۰۲۱) در مقاله «تأثیر عادی‌سازی روابط عرب-اسرائیل بر نفوذ ایران در خاورمیانه» به بررسی کاهش یا تغییر نفوذ ایران و استراتژی‌های احتمالی مقابله با این تحولات پرداخته‌اند. انوش احتشامی و ریموند هینبوش (۲۰۲۲) در پژوهش «سیاست خارجی ایران پس از توافق‌نامه‌های ابراهیم: تطبیق با نظم جدید خاورمیانه‌ای» راهبردهای ایران در مواجهه با تغییرات ژئوپلیتیکی جدید را مورد بررسی قرار داده‌اند. کاوه افراسیابی و شیرین هانتر (۲۰۲۱) در مقاله «مانور دیپلماتیک ایران در برابر عادی‌سازی روابط عرب-اسرائیل» به تلاش‌های دیپلماتیک ایران برای مقابله با روند عادی‌سازی و حفظ جایگاه منطقه‌ای توجه داشته‌اند. ارشین ادیب‌مقدم و تریتا پارسی (۲۰۲۲) در مقاله «آینده ائتلاف‌های منطقه‌ای ایران پس از توافق‌نامه‌های ابراهیم» چالش‌ها و فرصت‌های پیش‌روی ایران در حفظ و تقویت ائتلاف‌های منطقه‌ای را بررسی کرده‌اند. پیام محسنی و انیسه بصیری تبریزی (۲۰۲۲) در مقاله «هدایت خاورمیانه جدید: سیاست ایران در دوران عادی‌سازی» به سیاست‌های ایران در مدیریت و تطبیق با تغییرات ناشی از عادی‌سازی توجه کرده‌اند. شورای مطالعات خاورمیانه (۲۰۲۴) در گزارش «تحولات ساختاری سیاست خارجی ایران: پیامدها بر روابط خارجی» به تحلیل تغییرات ساختاری سیاست خارجی ایران در سال‌های اخیر و تأثیر آن بر روابط با کشورهای عربی و اسرائیل پرداخته است. مرکز عرب واشنگتن (۲۰۲۴) در مقاله «ادامه روند عادی‌سازی روابط علی‌رغم جنگ غزه» به بررسی استمرار روند عادی‌سازی روابط میان کشورهای عربی و اسرائیل پس از جنگ غزه و پیامدهای آن برای منطقه پرداخته است.

در مطالعات فارسی، محمدحسن شاه‌رضائی و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله «پیمان ابراهیم و پیامدهای منطقه‌ای آن برای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» با بهره‌گیری از چارچوب نظری واقع‌گرایی تدافعی استفان والت، پیامدهای امنیتی، سیاسی و اقتصادی این پیمان برای ایران بررسی شده است. نویسندگان بر این باورند که نزدیکی اسرائیل به مرزهای ایران و تقویت تسلیحاتی کشورهای عربی، تهدیداتی نوین برای امنیت ملی ایران ایجاد کرده است. در عین حال، پیمان ابراهیم می‌تواند فرصت‌هایی برای تقویت دیپلماسی و اتحادهای منطقه‌ای نیز فراهم سازد. فرهاد رضایی و صنم وکیلی (۲۰۲۲) در مقاله «واکنش ایران به عادی‌سازی روابط کشورهای خلیج فارس با اسرائیل: انتخاب‌های استراتژیک و پیامدها» گزینه‌های راهبردی ایران و پیامدهای ناشی از تغییرات عادی‌سازی را تحلیل کرده‌اند. مختار زیبایی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش «پیامدهای فرآیند عادی‌سازی مناسبات اعراب و رژیم اشغالگر فلسطین بر محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران (۲۰۱۰-۲۰۲۱)» پیامدهای امنیتی عادی‌سازی را مورد تحلیل قرار داده‌اند و سید امیر نیاکویی و ویدار حاجی (۱۳۹۹) در مقاله «گسترش روابط شورای همکاری خلیج فارس و اسرائیل: تبیینی از منظر واقع‌گرایی» چرایی و پیامدهای افزایش روابط سیاسی، اقتصادی و امنیتی بین شورای همکاری خلیج فارس و اسرائیل را بررسی کرده‌اند.

مقاله حاضر در مقایسه با ادبیات پیشین، دارای چند نوآوری و برتری شاخص است. نخست آن که برخلاف

اغلب پژوهش‌های پیشین که صرفاً به تحلیل پیامدهای عادی‌سازی روابط اعراب و اسرائیل برای ایران پرداخته‌اند، این مقاله با رویکرد آینده‌پژوهانه و با بهره‌گیری از روش دلفی و تحلیل عاملی، به استخراج سناریوهای محتمل و تدوین بایسته‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دوره پس از توافق ابراهیم پرداخته است. دوم آن که مطالعات پیشین بیشتر به سطح تحلیل توصیفی و واکنشی بسنده کرده‌اند، در حالی که این پژوهش با ترکیب دیدگاه‌های نخبگان و تحلیل ساختارهای ژئوپلیتیکی، رویکردی راهبردی، سناریو-محور و آینده‌نگر اتخاذ کرده است. سوم آن که، پژوهش حاضر با دسته‌بندی سناریوها به مطلوب و نامطلوب و تحلیل الزامات، فرصت‌ها و تهدیدهای هر سناریو، زمینه‌ای عملیاتی برای تصمیم‌سازی نهادهای سیاست‌گذار فراهم می‌سازد؛ امری که در بیشتر آثار پیشین مغفول مانده است. از این رو، این مقاله گامی متمایز در جهت ارتقای ادبیات سیاست خارجی ایران در مواجهه با نظم جدید منطقه‌ای محسوب می‌شود.

۲. چارچوب نظری

مفهوم قدرت نرم^۱ نخستین بار توسط جوزف نای^۲ در سال ۱۹۹۰ میلادی و در کتابی با عنوان تغییر ماهیت قدرت آمریکایی مطرح شد. او در سال ۲۰۰۴ میلادی این مفهوم را در کتاب قدرت نرم: ابزار موفقیت در سیاست جهانی^۳ گسترش داد (Němečková and Varkočková, 2024; Kearn, 2022; Parmar and Cox, 2011). نای قدرت نرم را با تصویری سنتی از قدرت که بر اساس اجبار است، مقایسه کرده و قدرت نرم را به عنوان قدرت همسو کننده تعریف کرد که از طریق «تشویق، ترغیب و اقناع دیگران به خواستن آنچه شما می‌خواهید» عمل می‌کند. نای همچنین استدلال کرد که یک کشور می‌تواند قابلیت‌های قدرت نرم خود را با استفاده دقیق از سه منبع ملی توسعه دهد: فرهنگ، ارزش‌های سیاسی و سیاست‌های خارجی (Nye, 2008, p. 104). قدرت نرم، برخلاف قدرت سخت^۴ که بر اجبار و زور مبتنی است، بر اقناع تمرکز دارد و از جذابیت دستاوردها و اقدامات به منظور تحقق اهداف و خواسته‌ها بهره می‌گیرد. به عبارت دیگر، قدرت نرم به جذابیت‌های یک کشور در دیدگاه دیگران اشاره دارد (Nye, 2011, pp. 1-84). این جذابیت‌ها غالباً به مشارکت همراه با رضایت منجر می‌شود؛ بنابراین، می‌توان گفت قدرت نرم نوعی توانایی برای شکل‌دهی به علایق و ترجیحات دیگران است (Layne, 2010, p. 52). موازنه نرم به عنوان یکی از راهبردهای سیاست خارجی، با استفاده از ابزارهایی چون تقویت توان داخلی، مشروعیت‌زدایی از قدرت‌های مسلط، و بهره‌گیری از نهادهای بین‌المللی، به محدودسازی نفوذ هژمون‌ها بدون تقابل مستقیم می‌پردازد. علاوه بر این، سیاست خارجی موفق و راهبردهای موازنه نرم مستقیماً تحت تأثیر توانایی سازگاری با محیط بین‌المللی است. این سازگاری به معنای انطباق با تغییرات ناشی از جابه‌جایی قدرت و نحوه توزیع آن در نظام بین‌الملل است، که از ابزارهای کلیدی برای مدیریت تغییرات و افزایش قدرت مانور در برابر هژمون‌ها محسوب می‌شود. در

1. Soft power

2. Joseph Nye

3. Soft Power: The Means To Success In World Politics

4. Hard power

همین راستا چارچوب نظری موازنه نرم و هژمون بر تعامل قدرت‌های بزرگ و بازیگران منطقه‌ای در نظام بین‌الملل تمرکز دارد و به بررسی راهبردهایی می‌پردازد که دولت‌ها بدون رویارویی مستقیم با هژمون به محدودسازی نفوذ آن می‌پردازند. در این چارچوب، موازنه نرم به عنوان ابزاری کلیدی برای مهار قدرت‌های مسلط تعریف می‌شود و هژمون به معنای تسلط یا نفوذ یک دولت یا گروه بر دیگران در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی یا فرهنگی است که از طریق قدرت نظامی، اقتصادی یا ایدئولوژیکی اعمال می‌شود (Paul, 2024). مبنای تئوریک اصلی برای مفهوم موازنه نرم توسط رابرت پاپ^۱ مطرح شده است. طبق دیدگاه او، هدف از ایجاد موازنه نرم می‌تواند خنثی‌سازی عملکرد دولت رهبری‌کننده بدون مواجهه مستقیم باشد. به عبارت دیگر، معیار موفقیت موازنه نرم تنها به کنار گذاشتن یک سیاست خاص از سوی ابرقدرت محدود نمی‌شود، بلکه حضور بیشتر دولت‌ها در ائتلاف موازنه‌گر علیه ابرقدرت نیز به عنوان معیاری مناسب ارزیابی می‌شود. پاپ راهبردهای موازنه نرم را این گونه ذکر می‌کند: ممانعت از دسترسی به سرزمین^۲: کشورهای برتر اغلب از دسترسی به سرزمین‌های کشورهای ثالث به عنوان پایگاه‌هایی برای نیروهای زمینی یا به عنوان مسیر انتقال برای نیروهای هوایی و دریایی بهره‌مند می‌شوند. ممانعت از دسترسی به این سرزمین‌ها می‌تواند چشم‌اندازهای پیروزی کشور برتر را کاهش دهد، مانند افزایش مشکلات لجستیکی برای آن کشور یا مجبور کردن آن به مبارزه تنها با نیروی هوایی یا دریایی، محدودیت‌هایی که به طور مؤثر قدرت کلی که یک کشور قوی می‌تواند در برابر یک کشور ضعیف به کار گیرد، کاهش می‌دهند. دیپلماسی گیرانداختن^۳: قدرت‌های بزرگ به دلیل نیاز به حفظ حمایت‌های بین‌المللی نمی‌توانند قواعد سازمان‌های بین‌المللی و هنجارهای دیپلماتیک را نادیده بگیرند.

کشورهای ضعیف‌تر با استفاده از سازوکارهای بین‌المللی و دیپلماسی موقت، برنامه‌های نظامی قدرت‌های برتر را به تأخیر می‌اندازند تا فرصت آمادگی پیدا کنند. در نظام‌های دموکراتیک، دیپلماسی همچنین با تقویت مخالفان داخلی، مانع سیاست‌های ماجراجویانه می‌شود و نقش بازدارنده در کاهش تنش‌های بین‌المللی ایفا می‌کند. عزم راسخ برای موازنه^۴: این راهبرد بر تقویت توانمندی‌های داخلی کشورها برای کاهش وابستگی به قدرت برتر تمرکز دارد، به ویژه از طریق ارتقای زیرساخت‌های اقتصادی، نظامی و فناوری. هدف اصلی آن، جلوگیری از تحمیل سیاست‌های قدرت برتر است. موازنه نرم علاوه بر محدود کردن اقدامات یک رهبر تک‌قطبی، با ایجاد همکاری مستمر میان چند کشور، اعتماد متقابل را افزایش داده و تعهد به مقاومت در برابر جاه‌طلبی‌های آینده ابرقدرت را نشان می‌دهد. موفقیت این راهبرد نه تنها به ترک سیاست‌های خاص از سوی ابرقدرت بستگی دارد، بلکه به تعداد کشورهایی که به ائتلاف موازنه نرم می‌پیوندند نیز مرتبط است (Pape, 2005, pp. 36-37). مشروعیت‌زدایی از هژمون^۵: در این روش، دولت‌های مخالف قدرت برتر تلاش می‌کنند تا مشروعیت آن را در سطح جهانی زیر سؤال ببرند

1. Robert Pape

2. Territorial Denial

3. Entangling Diplomacy

4. Signals of Resolve to Balance

5. Delegitimizing the Hegemon

(Shirkhani et al., 2014, p. 152). این اقدام می‌تواند از طریق تبلیغات، گفتمان‌های عمومی یا استفاده از رسانه‌های بین‌المللی انجام شود. با تضعیف مشروعیت قدرت برتر، احتمال مقاومت دیگر کشورها در برابر آن افزایش می‌یابد و اعتبار بین‌المللی آن کاهش می‌یابد.

چارچوب نظری قدرت نرم به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی سیاست خارجی، نقش مهمی در تحلیل و تدوین راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با تحولات منطقه‌ای و به‌ویژه دوره عادی‌سازی روابط اسرائیل و کشورهای عربی دارد. با این حال، از آنجا که سناریوهای مطرح‌شده در پژوهش شامل انسداد راهبردی، دیپلماسی متوازن، اقتدار درون‌زا، نفوذ نرم و بازدارندگی فعال است، استفاده صرف از نظریه قدرت نرم به‌عنوان چارچوب اصلی، ناکافی و محدودکننده خواهد بود. قدرت نرم به‌تنهایی قادر به پوشش تمامی ابعاد نظام پیچیده سیاست خارجی ایران نیست؛ زیرا این سیاست علاوه بر ابزارهای اقناعی و فرهنگی، شامل مؤلفه‌های سخت‌افزاری مانند بازدارندگی نظامی و اقتدار درون‌زا نیز می‌شود.

بنابراین، چارچوب نظری این پژوهش باید تلفیقی از نظریه‌های قدرت نرم، بازدارندگی و موازنه قدرت باشد تا بتواند جامعیت و انعطاف‌پذیری لازم را برای تحلیل تمامی سناریوهای محتمل فراهم آورد و ضمن توجه به جذابیت‌های فرهنگی و سیاسی، ابزارهای سخت و راهبردهای بازدارنده را نیز به‌درستی تبیین نماید. به بیان دیگر، قدرت نرم بخشی از کل نظام راهبردی است و باید در کنار سایر رویکردها و نظریه‌ها به‌عنوان یکی از ارکان مهم، اما نه منفرد، در تحلیل سیاست خارجی ایران لحاظ شود.

۳. روش و مراحل انجام پژوهش

روش انجام این طرح، روش دلفی است که به‌طور گسترده‌ای برای گردآوری نظرات خبرگان و کارشناسان در زمینه‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این روش، پرسشنامه‌ای طراحی می‌شود که به خبرگان ارسال می‌شود تا نظرات خود را در خصوص مسائل مطرح‌شده بیان کنند؛ ارسال پرسشنامه تا زمان حصول توافق خبرگان در مورد متغیرهای تأثیرگذار ادامه خواهد داشت. پس از هر دور، نتایج جمع‌آوری‌شده تحلیل و به‌طور خلاصه به شرکت‌کنندگان بازخورد داده می‌شود تا در راندهای بعدی نظرات خود را اصلاح و تکمیل کنند (George et al, 2025; Sun et al, 2024). این فرایند تا زمانی که به اجماع و همگرایی میان نظرات اعضای پانل برسد ادامه می‌یابد. هدف از این روش، شناسایی دقیق‌ترین و معتبرترین اطلاعات و پیشنهادها در موضوع مورد نظر است، با تأکید بر مشارکت مستمر و فعال خبرگان در مراحل مختلف فرآیند. در اوایل دهه ۶۰ میلادی روش دلفی به‌عنوان رنسانس مدرن در آینده‌پژوهی توسعه یافت (Glen & Gordon, 2014, pp. 302-305; Hajiani, 2017, p. 174). روش دلفی بحث کنترل شده است که در آن دیدگاه‌های بسیار متفاوت بر اساس دلایل مشخص و همچنین بازخورد آن‌ها در محیطی آرام طرح شده و گروه خبرگان به سمت نظر اجماعی حرکت می‌کنند. سه ویژگی شاخص تکنیک دلفی عبارت‌اند از: ناشناس بودن^۱ اعضا

برای یکدیگر، بازخورد^۱ و تکرار^۲ معرفی شده است (Afshan et al, 2024; Powell, 2003; Landeta, 2006). در فرایند دلفی از هر متخصص عضو گروه انتظار می‌رود نظر خود را بدون مراجعه مستقیم به سایر اعضا ارائه دهد و همچنین اعضا از هویت یکدیگر مطلع نیستند. پژوهشگر نتایج دور اول را جمع‌آوری کرده و به صورت ناشناس در اختیار اعضا قرار می‌دهد. ویژگی بازخورد به این معناست که نظرات هر فرد بدون ذکر نام به دیگران منتقل می‌شود و با ارائه نتایج دور اول، اعضا فرصت دارند نظر خود را بازنگری و در صورت لزوم اصلاح کنند. این فرایند تکرار می‌شود تا در نهایت به اجماع دست یابند. (Yu et al, 2025; Bradley & Stewart, 2002)

جامعه آماری این پژوهش در بخش کیفی شامل ۲۰ نفر از خبرگان حوزه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران با تمرکز بر مسائل خاورمیانه است که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند. ترکیب این گروه به صورت برابر از چهار زیرگروه تشکیل شده است: پنج نفر از کارشناسان و مدیران ارشد وزارت امور خارجه با سابقه فعالیت در حوزه کشورهای عربی، پنج نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها با تخصص در روابط بین‌الملل و مطالعات منطقه‌ای، پنج نفر از فارغ‌التحصیلان مقطع دکتری علوم سیاسی و روابط بین‌الملل و پنج نفر از دانشجویان دکتری علوم سیاسی و روابط بین‌الملل. ارتباط با اعضای پانل دلفی از طریق فضای مجازی (ایمیل، پیام‌رسان‌های داخلی و شبکه‌های علمی) برقرار شده است. برای گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای طراحی شد که در سه راند متوالی برای اعضای پانل ارسال و پاسخ‌ها جمع‌آوری گردید. در این پژوهش، با توجه به پیچیدگی موضوع و تحولات جاری در منطقه، شش سناریوی محتمل برای آینده سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دوره عادی سازی روابط اسرائیل - اعراب طراحی شده است. این سناریوها بر اساس ۲۴ وضعیت کلیدی و ۴۸ متغیر مؤثر استخراج گردیده‌اند که همگی از طریق تکنیک دلفی و با مشارکت خبرگان مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته‌اند. هدف از اجرای سه راند دلفی، دستیابی به اجماع نظری میان خبرگان، کاهش خطای ذهنی در تحلیل آینده‌ها، و استخراج الگوهای پایدار در مواجهه با روندهای پرمخاطره منطقه‌ای بوده است. در نهایت نیز در راند سوم و با حذف متغیرهایی که از سوی اعضای پانل نخبگان کم اثر شناسایی شده بودند، بر اثرگذاری ۲۲ متغیر توافق حاصل شده و ضریب توافق کندانال به حد مورد نیاز (۰/۷) رسید.

پس از شناسایی متغیرهای مؤثر از طریق دلفی، از تکنیک تحلیل عاملی در دو بخش استفاده خواهد شد: ابتدا با استفاده از تحلیل عامل اکتشافی ۲۲ متغیر شناسایی شده بر اساس همپوشانی موجود در داده‌های راند سوم دلفی در گروه‌های همسان تقسیم‌بندی خواهند شد و بر اساس گروه‌های تشکیل شده، اسامی سناریوهای پژوهش حاصل خواهد آمد.

پس از شناسایی سناریوهای پژوهش، با استفاده از تحلیل عامل تأییدی، وضعیت هر یک از سناریوهای شناسایی شده از نظر تأثیرگذاری متغیرهای آن سناریو، تشریح خواهد شد.

۴. یافته‌ها

بسیاری از تحولات در منطقه خاورمیانه طی سال‌های اخیر نشانگر آن است که نظم سازی منطقه‌گرایانه

1. Feedback

2. Iteration

دیگر مطابق با خواست و کنش بازیگران سنتی نیست. بدون تردید یکی از محورهای اصلی تغییر ائتلاف سازی منطقه ای را می توان در سطح مناسبات کشورهای عربی با اسرائیل مورد ارزیابی قرارداد. عادی سازی روابط اعراب و اسرائیل ارتباطات و تماس های دولت های عرب با اسرائیل در عمل پیشینه طولانی دارد. این روند عادی سازی از (زمان تشکیل دولت اسرائیل کنونی در سال ۱۹۴۸ (Ahmadi, 2021, p. 147)، پیمان صلح اسرائیل و مصر در سال ۱۹۷۹، پیمان اسلو در سال ۱۹۹۳، پیمان صلح اسرائیل و اردن در سال ۱۹۹۴) که در قالب دیپلماسی پنهان آغاز شده بود (Smith, 2022, pp. 55-57)، در سال های اخیر، این موضوع روند کمتر محرمانه و آشکارتری به خود گرفته است. توافق صلح میان امارات متحده عربی و بحرین با رژیم صهیونیستی که در ۱۳ اوت ۲۰۲۰ در واشنگتن تحت عنوان «پیمان های ابراهیم» امضا شد و برخی آن را «ناتوی عربی» می نامند، گواهی بر این ادعاست (Weinberg, 2021, p. 107). یافته های پژوهش حاضر موید این است که عادی سازی روابط میان اعراب و اسرائیل، به ویژه پس از توافق نامه های ابراهیم، چالش ها و فرصت های جدیدی را برای سیاست خارجی و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران ایجاد کرده است. این روند موجب شده است که ایران ناچار به بازنگری در راهبردهای دیپلماتیک، نظامی و منطقه ای خود شود تا ضمن مدیریت تهدیدات و فشارهای امنیتی، توانایی حفظ جایگاه منطقه ای و تقویت ائتلاف های خود را در برابر تحولات جدید تضمین نماید. بر این اساس، تحلیل سناریوهای سیاست خارجی ایران باید به صورت چندبعدی و دربرگیرنده مؤلفه هایی چون انسداد راهبردی، دیپلماسی متوازن، اقتدار درونزا، نفوذ نرم و بازدارندگی فعال باشد تا بتواند به درستی به پیچیدگی های نظم نوین منطقه ای پاسخ دهد. نتایج کاربرد روش دلفی و ارسال پرسشنامه جهت بررسی سناریوهای طراحی شده، فرایند ذیل به انجام رسیده است.

الف) راند اول دلفی

در دور اول دلفی که تمامی متغیرها برای بیست متخصص ارسال گردید و طی مدت چهار روز تمامی پاسخ ها دریافت گردید. در این دور از میان پاسخ های دریافت شده، ضریب توافق محاسبه شده ۰/۲۱۵ محاسبه گردید که با حداقل لازم که ۰/۷۰۰ می باشد دارای فاصله است. به همین دلیل بر اساس تحلیل صورت گرفته و میانگین پاسخ های دریافتی، ۱۸ متغیر که دارای کمترین تأثیر بودند حذف گردیدند. بر این اساس، در پایان راند اول دلفی و از میان ۴۸ متغیر طراحی شده، ۳۰ متغیر باقی ماند.

ب) راند دوم دلفی

در مرحله دوم از اجرای دلفی جهت افزایش ضریب توافق و انتخاب متغیرهای تأثیرگذار، تعداد سی متغیر حاصل از راند اول در اختیار متخصصان قرار گرفت. در این مرحله که به مدت سه روز زمان برای جمع آوری نظرات تمامی بیست متخصص اختصاص یافت، ضریب توافق با افزایش همراه شده و به عدد ۰/۵۸۹ افزایش یافت که همچنان کمتر از حداقل ضریب توافق یعنی ۰/۷۰۰ بود. بدین دلیل و بر اساس تحلیل صورت گرفته شش متغیر دیگر از جمع متغیرها حذف گردید. در نتیجه راند دوم ۲۴ متغیر از پرسشنامه اولیه باقی ماند.

پ) راند سوم دلفی

در راند سوم، بیست و چهار متغیر باقیمانده از راندهای قبلی که دارای میانگین بالاتر از حد میانه (۳) بودند جهت دریافت نظرات متخصصان ارسال گردید. در این راند و با پیشنهاد حذف دو متغیر دیگر، ضریب توافق ۰/۷۶۴

به دست آمد که حاکی از آن است که متخصصان بر سر ۲۲ متغیر باقیمانده به شرح جدول ذیل دارای توافق هستند. بر این اساس، کفایت راندهای دلفی حاصل آمده و از میان متغیرهای اولیه و طی سه راند، ۲۲ متغیر به عنوان پیشران‌های مؤثر بر سیاست خارجی ایران در دوره عادی سازی روابط اسرائیل - اعراب انتخاب شده‌اند.

جدول (۱): متغیرهای حاصل از دلفی

متغیر	میانگین نظرات (رانداول)	میانگین نظرات (راند دوم)	میانگین نظرات (راند سوم)
استراتژی‌های دیپلماتیک ایران در جلب حمایت بین‌المللی	۳٫۹۱	۳٫۸۵	۳٫۸
اثرگذاری اجماع داخلی در پیشبرد سیاست خارجی ایران	۳٫۸۹	۳٫۷۳	۳٫۷
اثر اتخاذ سیاست‌های منطقه‌ای بر کاهش تهدیدات امنیتی ایران	۳٫۷۰	۳٫۶۱	۳٫۶
اثرگذاری دیپلماسی منطقه‌ای ایران با کشورهای عربی خلیج فارس در بهبود وضعیت ایران	۳٫۶۲	۳٫۵۰	۳٫۴
اثرگذاری فقدان وفاق داخلی بر تنزل جایگاه ایران در منطقه	۴٫۲۰	۴٫۱۳	۴٫۱
افزایش تهدیدات امنیتی در نتیجه عدم موفقیت ایران در روابط منطقه‌ای	۳٫۶۱	۳٫۵۴	۳٫۴۵
افزایش فشارهای اقتصادی ناشی از عدم موفقیت در همکاری‌های منطقه‌ای	۳٫۶۹	۳٫۵۷	۳٫۵
توان دیپلماسی فرهنگی در افزایش اقتدار نظامی ایران در منطقه	۳٫۴۱	۳٫۳۶	۳٫۳
توان نظامی ایران در مقابله با تهدیدات مرتبط با هژمونی‌های منطقه‌ای	۳٫۲۲	۳٫۲۷	۳٫۳۵
ارتقاء دیپلماسی اقتصادی ایران در مقابله با فشارهای هژمونیک غرب و اسرائیل	۳٫۱۰	۳٫۰۴	۳
تأثیر تثبیت اقتدار داخلی در دوران عادی سازی اعراب - اسرائیل بر حفظ جایگاه ایران در منطقه	۳٫۷۱	۳٫۷۳	۳٫۷۵
توان دیپلماسی نظامی در حفظ امنیت ملی ایران	۳٫۳۹	۳٫۴۲	۳٫۴۵
اثرگذاری ارتقاء وضعیت اقتصادی ایران بر افزایش نفوذ در منطقه	۳٫۶۵	۳٫۶۸	۳٫۷
توان دیپلماسی فرهنگی ایران در ترویج ایدئولوژی ایرانی - اسلامی	۳٫۱۹	۳٫۲۸	۳٫۲۵
اثرگذاری تقویت فناوری و زیرساخت‌ها بر افزایش قدرت ایران در منطقه	۳٫۴۵	۳٫۴۲	۳٫۴
اثرگذاری قدرت نظامی ایران در حفظ جایگاه سیاسی خود در منطقه	۳٫۲۷	۳٫۳۳	۳٫۴
اثرگذاری توانمندی دفاعی ایران در مقابله با تهدیدات ناشی از عادی سازی روابط اسرائیل - اعراب	۳٫۳۹	۳٫۳۰	۳٫۳۵
تأثیر توان استراتژی‌های نظامی بر توسعه امنیت ایران	۳٫۵۱	۳٫۴۷	۳٫۳۵
توان بازدارندگی ایران در جلوگیری از افزایش تنش‌های منطقه‌ای	۳٫۴۸	۳٫۵۰	۳٫۵۵
اثرگذاری دیپلماسی نرم بر افزایش جایگاه سیاسی ایران در منطقه	۳٫۲۵	۳٫۲۶	۳٫۳
اثرگذاری ابزارهای رسانه‌ای و فرهنگی در مقابله با جنگ نرم علیه ایران	۳٫۱۹	۳٫۲۲	۳٫۳
کارآمدی ائتلاف‌های منطقه‌ای در کاهش تنش‌های امنیتی ایران	۳٫۶۵	۳٫۶۹	۳٫۷

۵. بحث و بررسی سناریوهای متصور

در بخش دوم از روش تحلیل داده‌ها، با استفاده از تحلیل عامل اکتشافی ۲۲ متغیر به دست آمده از دلفی وارد تحلیل گردیدند تا بر اساس همبستگی جزئی‌ای که پائل نخبگان در هنگام پاسخگویی برای متغیرهای نهایی متصور بوده‌اند، ۲۲ متغیر باقیمانده به گروه‌هایی که تحلیل عاملی آن‌ها را دارای همبستگی جزئی شناسایی نموده است، تقسیم گردند. بر اساس اطلاعات جدول ذیل، ۲۲ متغیر باقیمانده بر اساس تحلیل عاملی به پنج گروه تقسیم گردیدند که بر اساس محتوای متغیرهای هر گروه، عنوان سناریویی برای آن‌ها تعریف شده است.

جدول (۲): سناریوهای پژوهش حاصل از تحلیل عاملی

سناریوی بازدارندگی فعال	سناریوی دیپلماسی متوازن	سناریوی اقتدار درون‌زا	سناریوی نفوذ نرم	سناریوی انسداد راهبردی
توان بازدارندگی ایران در جلوگیری از افزایش تنش‌های منطقه‌ای	استراتژی‌های دیپلماتیک ایران در جلب حمایت بین‌المللی	تأثیر تثبیت اقتدار داخلی در دوران عادی‌سازی اعراب-اسرائیل بر حفظ جایگاه ایران در منطقه	اثرگذاری دیپلماسی نرم بر افزایش جایگاه سیاسی ایران در منطقه	اثرگذاری فقدان وفاق داخلی بر تنزل جایگاه ایران در منطقه
ارتقاء دیپلماسی اقتصادی ایران در مقابله با فشارهای هژمونیک غرب و اسرائیل	کارآمدی ائتلاف‌های منطقه‌ای در کاهش تنش‌های امنیتی ایران	اثرگذاری قدرت نظامی ایران در حفظ جایگاه سیاسی خود در منطقه	اثرگذاری تقویت فناوری و زیرساخت‌ها بر افزایش قدرت ایران در منطقه	افزایش فشارهای اقتصادی ناشی از عدم موفقیت در همکاری‌های منطقه‌ای
توان دیپلماسی نظامی در حفظ امنیت ملی ایران	توان دیپلماسی فرهنگی ایران در ترویج ایدئولوژی ایرانی-اسلامی	اثرگذاری توانمندی دفاعی ایران در مقابله با تهدیدات ناشی از عادی‌سازی روابط اسرائیل-اعراب	اثرگذاری رسانه‌ای و فرهنگی در مقابله با جنگ نرم علیه ایران	افزایش تهدیدات امنیتی در نتیجه عدم موفقیت ایران در روابط منطقه‌ای
توان نظامی ایران در مقابله با تهدیدات مرتبط با هژمونی‌های منطقه‌ای	اثر اتخاذ سیاست‌های منطقه‌ای بر کاهش تهدیدات امنیتی ایران		ارتقاء وضعیت اقتصاد داخلی بر افزایش قدرت ملی ایران در منطقه	
تأثیر توان استراتژی‌های نظامی بر توسعه امنیت ایران	اثرگذاری دیپلماسی منطقه‌ای ایران با کشورهای عربی خلیج فارس در بهبود وضعیت ایران		اثرگذاری اجماع داخلی در پیشبرد سیاست خارجی ایران	
توان دیپلماسی فرهنگی در افزایش اقتدار نظامی ایران در منطقه				

بر این اساس و با توجه به نمرات کسب شده در آخرین راند دلفی، وضعیت پنج سناریوی شناسایی شده به شرح ذیل هستند:

جدول (۳): رتبه‌بندی سناریوها

رتبه	نام سناریو	میانگین
۱	انسداد راهبردی	۳/۶۸
۲	دیپلماسی متوازن	۳/۵۵
۳	اقتدار درون‌زا	۳/۵
۴	نفوذ نرم	۳/۴۸
۲	بازدارندگی فعال	۳/۳۳

بر اساس نظرات متخصصان، یک سناریوی نامطلوب و چهار سناریوی جهت برون رفت از وضعیت نامطلوب شناسایی شده است که تشریح آن‌ها بدین شرح است:

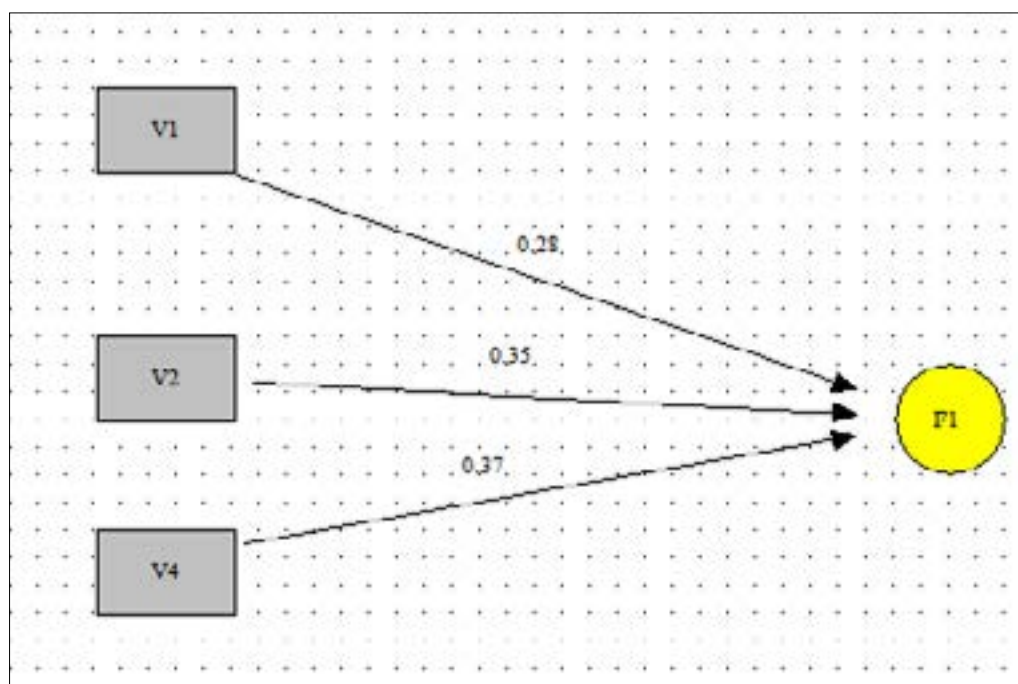
متغیرهای تشکیل‌دهنده سناریوی انسداد راهبردی بالاترین امتیاز را کسب نموده‌اند؛ به بیان دیگر، وضعیت متصور از ادامه وضعیت فعلی در نزد پائل نخبگان منجر به تحقق انسداد راهبردی خواهد شد که بدترین وضعیت ممکن برای ایران است. در مقابل سناریوی نامطلوب انسداد راهبردی، از نگاه پائل نخبگان، مهمترین اقدامات در سناریوی دیپلماسی متوازن قرار دارد که ترکیبی از اقدامات سیاسی و اقتصادی و فرهنگی در جهت ایجاد فضایی مناسب برای ایران در منطقه است. دومین سناریو در پاسخ به وضعیت نامطلوب، متغیرهای تشکیل‌دهنده سناریوی اقتدار درون‌زا هستند که با اندکی فاصله از سناریوی دیپلماسی متوازن به عنوان دومین راهبرد جهت بهبود وضعیت ایران پیشنهاد شده‌اند و بر تأثیرگذاری ارتقاء شرایط داخلی بر افزایش توانمندی سیاست خارجی ایران تأکید دارد. سناریوی نفوذ نرم سومین راهبرد پیشنهادی جهت مقابله با وضعیت نامطلوب است که اختلاف بسیار اندکی نیز با سناریوی اقتدار درون‌زا دارد و شامل شرایطی است که بر بهبود وضعیت دیپلماسی نرم و متغیرهای درونی و بیرونی مؤثر در قدرت نرم تأکید دارد. در نهایت نیز سناریوی بازدارندگی فعال به عنوان آخرین راهبرد برای مقابله با وضعیت نامطلوب ایران در دوران عادی سازی روابط اعراب-اسرائیل شناسایی شده است که ضمن بر توانمندیهای نظامی ایران در منطقه، بر اثرگذاری متغیرهای اقتصادی و فرهنگی مؤثر بر حفظ جایگاه ایران در منطقه نیز تأکید دارد.

۶. وضعیت تعیین‌کنندگی متغیرها در هریک از سناریوها

بر اساس سناریوهای بدست آمده، یک سناریوی نامطلوب و چهار سناریو جهت مقابله با وضعیت نامطلوب و بهبود وضعیت ایران در شرایط عادی سازی روابط اعراب و اسرائیل حاصل شده است که در این بخش شرایط هریک از آن‌ها مورد بررسی قرار خواهد گرفت. ابتدا سناریوی نامطلوب و پس از آن چهار سناریوی مطلوب تشریح شده‌اند.

(۱) سناریوی نامطلوب: انسداد راهبردی

تصویر (۱): ضریب تعیین در انسداد راهبردی

جدول (۴): تحلیل عاملی تأییدی سناریوی انسداد راهبردی

ضریب تعیین	عنوان در نمودار	نام متغیر
۰٫۲۶	V۱	اثرگذاری فقدان وفاق داخلی بر تنزل جایگاه ایران در منطقه
۰٫۳۶	V۲	افزایش فشارهای اقتصادی ناشی از عدم موفقیت در همکاری های منطقه ای
۰٫۳۸	V۳	افزایش تهدیدات امنیتی در نتیجه عدم موفقیت ایران در روابط منطقه ای
--	F۱	انسداد راهبردی

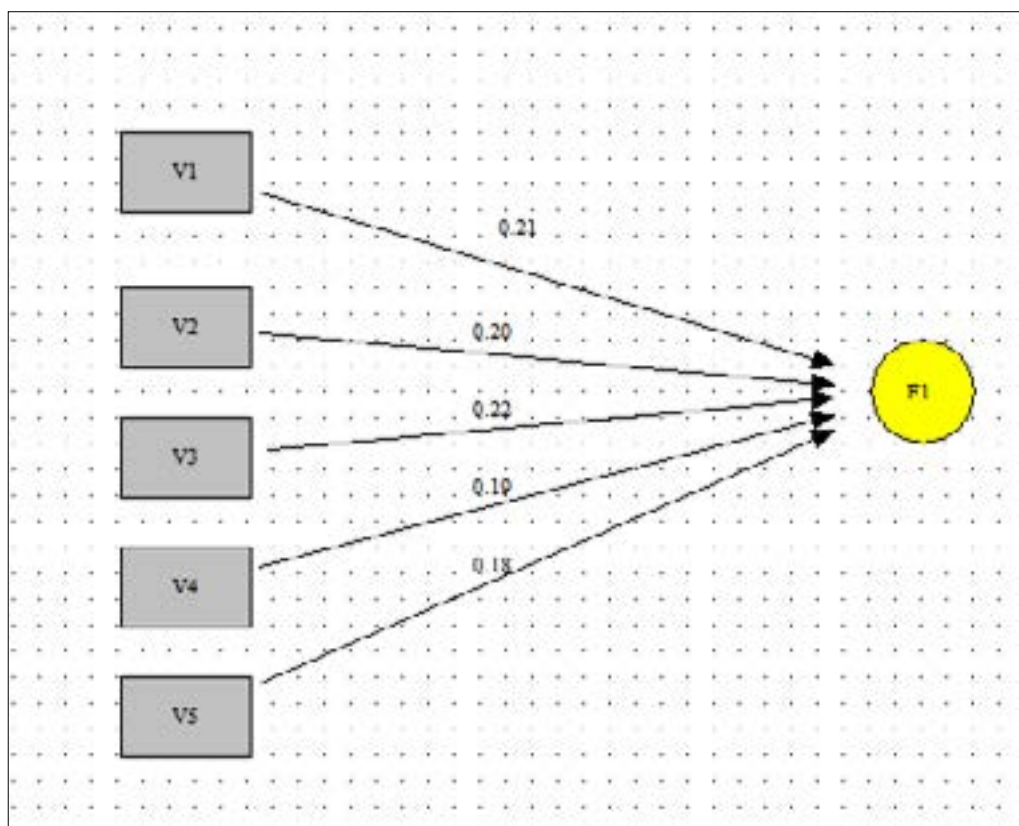
سناریوی انسداد راهبردی که از متغیرهای آن از سوی پانل نخبگان دارای همبستگی معرفی شده است، در واقع شرایطی است که طی آن عادی سازی روابط بین اعراب و اسرائیل استمرار خواهد داشت و انفعال ایران نیز نسبت بدان شرایط ادامه خواهد داشت. نتایج حاصل برای این سناریوی حاکی از آن است که پیامدهای ناشی از عادی سازی روابط اعراب - اسرائیل برای ایران افزایش فشارهای اقتصادی و امنیتی خواهد بود؛ بطوریکه از طریق افزایش «عدم موفقیت ایران در روابط منطقه ای» سبب افزایش تهدیدات امنیتی خواهد شد و پس از آن فشارهای اقتصادی در نتیجه «عدم موفقیت در همکاری های منطقه ای» افزایش خواهد یافت. نکته حائز اهمیت حضور متغیر «اثرگذاری فقدان وفاق داخلی بر تنزل جایگاه ایران در منطقه» است که عامل مشدد در انسداد راهبردی شناسایی شده است؛ به بیان دیگر، در شرایط عادی سازی روابط اعراب

و اسرائیل که تهدیدات اقتصادی و امنیتی ایران افزایش خواهد یافت، فقدان اجماع داخلی آسیب‌های احتمالی را با افزایش همراه خواهد ساخت و جایگاه ایران رو منطقه را متزلزل‌تر خواهد ساخت.

(۲) تحلیل عاملی سناریوهای مطلوب نیز به شرح ذیل است:

الف) سناریوی دیپلماسی متوازن

تصویر (۲): ضریب تعیین در دیپلماسی متوازن

جدول (۵): تحلیل عاملی تأییدی سناریوی دیپلماسی متوازن

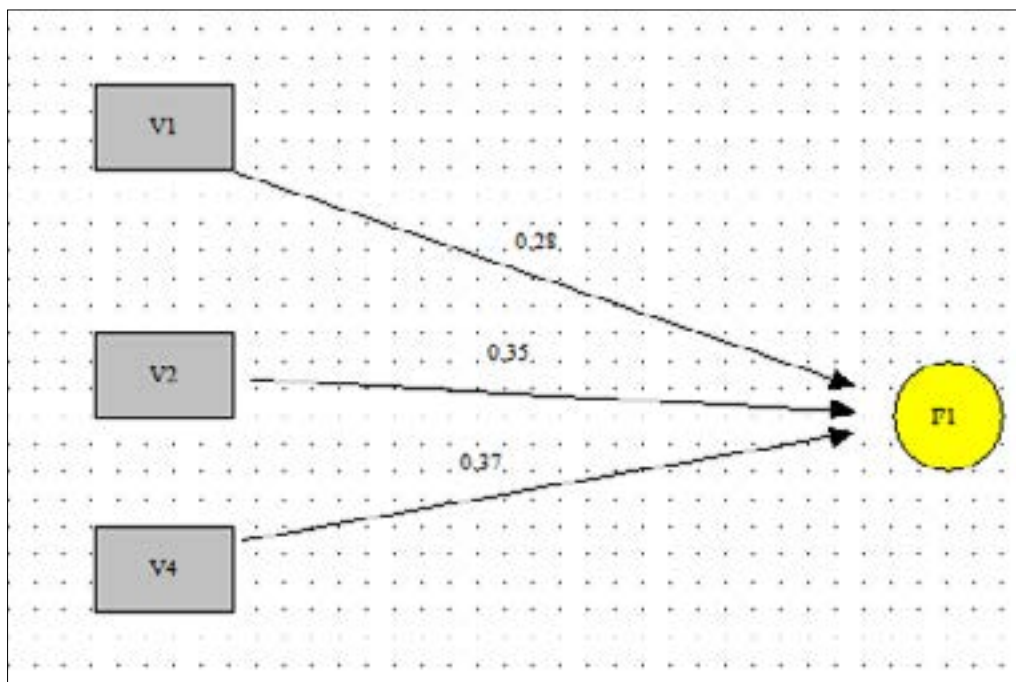
ضریب تعیین	عنوان در نمودار	نام متغیر
۰٫۲۱	V1	استراتژی‌های دیپلماتیک ایران در جلب حمایت بین‌المللی
۰٫۲۳	V2	کارآمدی ائتلاف‌های منطقه‌ای در کاهش تنش‌های امنیتی ایران
۰٫۲۰	V3	توان دیپلماسی فرهنگی ایران در ترویج ایدئولوژی ایرانی-اسلامی
۰٫۱۹	V4	اثر اتخاذ سیاست‌های منطقی بر کاهش تهدیدات امنیتی ایران
۰٫۱۸	V5	اثرگذاری دیپلماسی منطقه‌ای ایران با کشورهای عربی خلیج فارس در بهبود وضعیت ایران
--	F1	دیپلماسی متوازن

در میان پنج متغیر موجود در سناریوی دیپلماسی متوازن، «کارآمدی ائتلاف‌های منطقه‌ای در کاهش تنش‌های امنیتی ایران» با ضریب تعیین $0/۲۳$ مهم‌ترین متغیر شناسایی شده است و پس از آن با اندکی فاصله «استراتژی‌های دیپلماتیک ایران در جلب حمایت بین‌المللی» با ضریب تعیین $0/۲۱$ قرار گرفته است. متغیر «توان دیپلماسی فرهنگی ایران در ترویج ایدئولوژی ایرانی-اسلامی» نیز با مقداری فاصله دارای ضریب تعیین $0/۲۰$ است. دو متغیر «اثر اتخاذ سیاست‌های منطقه‌ای بر کاهش تهدیدات امنیتی ایران» و «اثرگذاری دیپلماسی منطقه‌ای ایران با کشورهای عربی خلیج فارس در بهبود وضعیت ایران» نیز با ضریب $0/۱۹$ و $0/۱۸$ دو متغیر انتهایی این سناریو هستند.

بر این اساس در سناریوی دیپلماسی متوازن، دو متغیر مرتبط با ارتقاء همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی نقش تعیین‌کنندگی بیشتری دارا هستند. با توجه به تحولات اخیر منطقه، سناریوی دیپلماسی متوازن باید بازنگری شود تا تأثیر تغییرات در ائتلاف‌های منطقه‌ای و فشارهای بین‌المللی جدید به‌درستی بازتاب یابد. این چالش‌ها می‌توانند وزن متغیرهای همکاری منطقه‌ای و دیپلماسی بین‌المللی را تغییر دهند و ضرورت بازتعریف راهبردهای دیپلماتیک ایران را نشان دهند. بنابراین، تحلیل سناریوها نیازمند به‌روزرسانی با توجه به شرایط پویا و نوظهور منطقه است.

ب) سناریوی اقتدار درون‌زا

تصویر (۳): ضریب تعیین در اقتدار درون‌زا

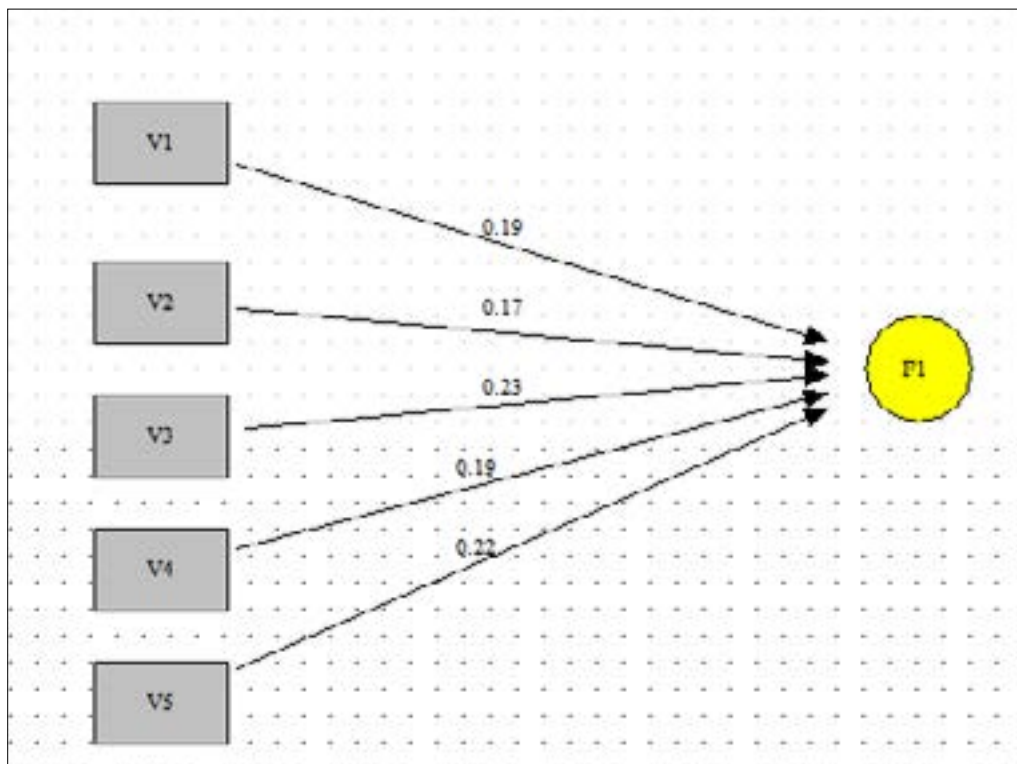
جدول (۶): تحلیل عاملی تأییدی سناریوی اقتدار درون‌زا

نام متغیر	عنوان در نمودار	ضریب تعیین
تأثیر تثبیت اقتدار داخلی در دوران عادی سازی اعراب-اسرائیل بر حفظ جایگاه ایران در منطقه	۷۱	۰/۲۸
اثرگذاری قدرت نظامی ایران در حفظ جایگاه سیاسی خود در منطقه	۷۲	۰/۳۵
اثرگذاری توانمندی دفاعی ایران در مقابله با تهدیدات ناشی از عادی سازی روابط اسرائیل-اعراب	۷۳	۰/۳۷
اقتدار درون‌زا	F۱	--

تحلیل تعیین کنندگی متغیرها در سناریوی «اقتدار درون‌زا» بیانگر آن است که توان دفاعی ایران به تنهایی ابزار مناسبی در سیاست خارجی ایران محسوب می‌گردد. بر اساس تحلیل عاملی تأییدی در این سناریو، بیش از ۷۰ درصد از وضعیت این سناریو توسط دو متغیر اصلی مرتبط با توان دفاعی شکل می‌گیرد که هرکدام نقش بسیار کلیدی و تعیین کننده‌ای ایفا می‌کنند. اولین و مهم‌ترین متغیر، «اثرگذاری توانمندی دفاعی ایران در مقابله با تهدیدات ناشی از عادی سازی روابط اسرائیل-اعراب» است که با ضریب تعیین ۰/۳۷ بیشترین سهم را در ایجاد این سناریو به خود اختصاص داده است. این موضوع به وضوح نشان دهنده اهمیت توانمندی دفاعی ایران است، دومین متغیر تعیین کننده، «اثرگذاری قدرت نظامی ایران در حفظ جایگاه سیاسی خود در منطقه» با ضریب تعیین ۰/۳۶ است که همچون متغیر اول بر توانمندی نظامی-دفاعی تمرکز دارد. در کنار دو متغیر دفاعی-نظامی، متغیر سوم نیز در این سناریو قرار گرفته است که تضمین کننده آن دو است و عبارتست از «تأثیر تثبیت اقتدار داخلی در دوران عادی سازی اعراب-اسرائیل بر حفظ جایگاه ایران در منطقه» که با ضریب ۰/۲۸ در رتبه سوم این سناریو قرار دارد و تأکیدکننده بر این امر است که توانمندی دفاعی-نظامی در کنار وجود ثبات داخلی تکمیل خواهند شد. با توجه به تحولات اخیر منطقه، سناریوی اقتدار درون‌زا باید مورد بازنگری قرار گیرد، زیرا تغییرات در تهدیدات امنیتی و فناوری‌های دفاعی می‌تواند نقش و میزان تأثیر توان دفاعی را تغییر دهد. این چالش‌ها ضرورت بررسی مجدد اولویت‌بندی متغیرهای دفاعی و تثبیت اقتدار داخلی را نشان می‌دهد تا سیاست خارجی ایران پاسخ‌گو و متناسب با شرایط جدید باشد. بنابراین، سناریوی اقتدار درون‌زا باید در پرتو تحولات پویا و تهدیدات نوظهور به‌روزرسانی شود.

پ) سناریوی نفوذ نرم

تصویر (۴): ضریب تعیین در نفوذ نرم

جدول (۷): تحلیل عاملی تأییدی سناریوی نفوذ نرم

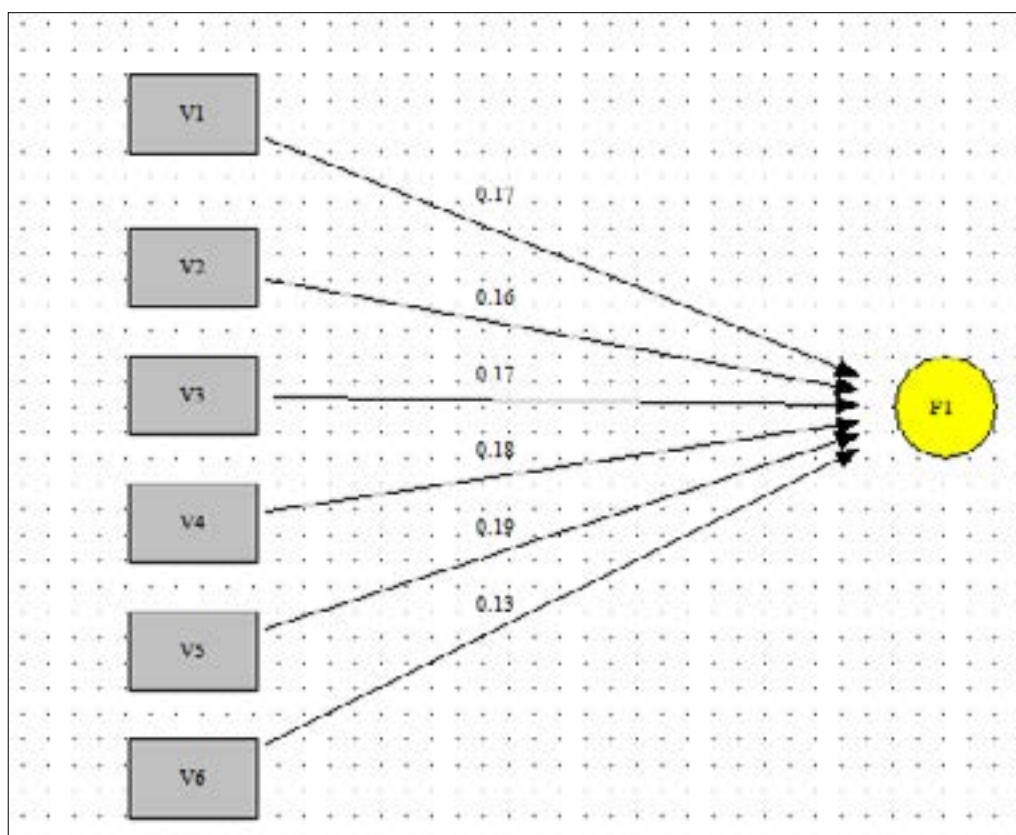
ضریب تعیین	عنوان در نمودار	نام متغیر
۰/۱۹	V۱	اثرگذاری دیپلماسی نرم بر افزایش جایگاه سیاسی ایران در منطقه
۰/۱۷	V۲	اثرگذاری تقویت فناوری و زیرساخت‌ها بر افزایش قدرت ایران در منطقه
۰/۲۳	V۳	اثرگذاری ابزارهای رسانه‌ای و فرهنگی در مقابله با جنگ نرم علیه ایران
۰/۱۹	V۴	اثرگذاری ارتقاء وضعیت اقتصادی ایران بر افزایش نفوذ در منطقه
۰/۲۲	V۵	اثرگذاری اجماع داخلی در پیشبرد سیاست خارجی ایران
--	F۱	نفوذ نرم

تعیین‌کنندگی پنج متغیر اصلی در سناریوی «نفوذ نرم» نشان‌دهنده وزن و اهمیت نسبی هر یک از عوامل مؤثر بر روند تحولات این سناریو است. تحلیل عاملی تأییدی این متغیرها حاکی از آن است که بیشترین ضریب تعیین به متغیر رسانه‌ای یا همان دیپلماسی فرهنگی اختصاص یافته است؛ به‌طوری‌که «اثرگذاری ابزارهای رسانه‌ای و فرهنگی در مقابله با جنگ نرم علیه ایران» با ضریب تعیین ۰/۲۳ به‌عنوان مهم‌ترین عامل در این سناریو شناخته شده است. این امر نشان می‌دهد که در مواجهه با روندهای تبلیغاتی ضد ایران

در منطقه‌ای، دیپلماسی رسانه‌ای و فرهنگی ایران دارای اهمیت بسیاری است. متغیر «اثرگذاری اجماع داخلی در پیشبرد سیاست خارجی ایران» با فاصله بسیار اندکی دومین عامل در این سناریو شناسایی شده است که تأکید بر اهمیت وفاق داخلی بر پیشبرد سیاست خارجی ایران در منطقه دارد. دو متغیر «اثرگذاری دیپلماسی نرم بر افزایش جایگاه سیاسی ایران در منطقه» و «اثرگذاری ارتقاء وضعیت اقتصادی ایران بر افزایش نفوذ در منطقه» با ضریب ۰/۱۹ در رتبه سوم این سناریو قرار گرفته‌اند که نشان دهنده اهمیت یکسان دیپلماسی نرم و در عین حال عامل اقتصادی بر حضور ایران در معادلات منطقه‌ای دارد. در نهایت نیز متغیر «اثرگذاری تقویت فناوری و زیرساخت‌ها بر افزایش قدرت ایران در منطقه» با ضریب ۰/۱۷ در این سناریو حضور دارد که بر اهمیت کاهش فاصله تکنولوژیکی و استفاده از آن‌ها در دیپلماسی تأکید دارد. با توجه به تحولات جدید منطقه‌ای و افزایش فشارهای تبلیغاتی و رسانه‌ای علیه ایران، سناریوی نفوذ نرم نیازمند بازنگری است. اهمیت دیپلماسی فرهنگی و رسانه‌ای در مقابله با جنگ نرم بیش از پیش نمایان شده و اقتضای شرایط فعلی، تمرکز بیشتر بر توانمندسازی این ابزارها و همچنین تقویت اجماع داخلی است. همچنین، تغییرات اقتصادی و فناوری‌های نوین می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌تری در افزایش نفوذ ایران ایفا کنند که این امر ضرورت بازتعریف اولویت‌های سناریو را برجسته می‌سازد. بنابراین، سناریوی نفوذ نرم باید در مواجهه با شرایط نوین منطقه‌ای بازبینی و تطبیق یابد.

ت) بازدارندگی فعال

تصویر (۴): ضریب تعیین در بازدارندگی فعال

جدول (۸): تحلیل عاملی تأییدی سناریوی بازدارندگی فعال

نام متغیر	عنوان در نمودار	ضریب تعیین
توان بازدارندگی ایران در جلوگیری از افزایش تنش های منطقه ای	۷۱	۰/۱۷
ارتقاء دیپلماسی اقتصادی ایران در مقابله با فشارهای هژمونیک غرب و اسرائیل	۷۲	۰/۱۶
توان دیپلماسی نظامی در حفظ امنیت ملی ایران	۷۳	۰/۱۷
توان نظامی ایران در مقابله با تهدیدات مرتبط با هژمونی های منطقه ای	۷۴	۰/۱۸
تأثیر توان استراتژی های نظامی بر توسعه امنیت ایران	۷۵	۰/۱۹
توان دیپلماسی فرهنگی در افزایش اقتدار نظامی	۷۶	۰/۱۳
بازدارندگی فعال	F۱	--

در سناریوی «بازدارندگی فعال»، تحلیل عاملی تأییدی حاکی از آن است که مجموعه ای از متغیرهای سیاسی و نظامی و اقتصادی با تعیین کنندگی مشابه یکدیگر، در صورتی که به عنوان یک مجموعه بکار گرفته شوند، توانایی سیاست خارجی جهت تغییر وضعیت موجود علیه ایران را دارا هستند. «تأثیر توان استراتژی های نظامی بر توسعه امنیت ایران» با ضریب ۰/۱۹ و «توان نظامی ایران در مقابله با تهدیدات مرتبط با هژمونی های منطقه ای» با ضریب ۰/۱۸ و «توان دیپلماسی نظامی در حفظ امنیت ملی ایران» و «توان بازدارندگی ایران در جلوگیری از افزایش تنش های منطقه ای» با ضریب ۰/۱۷ چهار متغیر اصلی این سناریو شناسایی شده اند.

پس از آن ها و با فاصله اندک متغیر «ارتقاء دیپلماسی اقتصادی ایران در مقابله با فشارهای هژمونیک غرب و اسرائیل» با ضریب ۰/۱۶ قرار گرفته است که نشان دهنده اهمیت دیپلماسی اقتصادی ایران در ایجاد بازدارندگی منطقه ای است. در انتها نیز متغیر «توان دیپلماسی فرهنگی در افزایش اقتدار نظامی» قرار دارد که اهمیت بکارگیری دیپلماسی فرهنگی در جهت افزایش اقتدار نظامی ایران را امری ضروری معرفی نموده است. با توجه به تحولات اخیر در منطقه و تغییرات ماهوی در رویکرد قدرت های منطقه ای و فرامنطقه ای، سناریوی بازدارندگی فعال باید مورد بازبینی و چالش قرار گیرد. پیچیدگی های نوین امنیتی، افزایش نقش تهدیدات ترکیبی (نظامی، اقتصادی و فرهنگی) و پیشرفت فناوری های نظامی نوین، ضرورت ارزیابی مجدد وزن و تأثیر هر یک از متغیرهای کلیدی این سناریو را برجسته می سازد. همچنین، اهمیت فزاینده دیپلماسی اقتصادی و فرهنگی به عنوان مکمل توان نظامی، ایجاب می کند تا سناریو در پرتو تغییرات جدید متحول شود تا پاسخگویی سیاست خارجی ایران به شرایط نوین منطقه ای تضمین گردد.

علاوه بر تقسیم بندی ۲۲ متغیر حاصل از دلفی به سناریوهای تشریح شده، متغیرهای حاصل از دلفی قابل تقسیم بندی به ابعاد چهارگانه سیاسی، اقتصادی، امنیتی و فرهنگی است. بر این اساس و با توجه به نتایج آخرین راند از دلفی، متغیرهای حاصل بدین شرح هستند:

وضعیت ابعاد چهار گانه به شرح ذیل است:

جدول (۹): رتبه‌بندی ابعاد چهارگانه

رتبه	نام ابعاد	میانگین
۱	سیاسی	۳/۶۳
۲	اقتصادی	۳/۴۶
۳	امنیتی	۳/۴۲
۴	فرهنگی	۳/۴۱

بر اساس نتایج حاصل از آخرین راند از روش دلفی، تحلیل ابعاد مختلف تأثیرگذار بر سیاست خارجی ایران نمایانگر اولویت‌ها و حساسیت‌های کارشناسان و نخبگان نسبت به شرایط و متغیرهای مؤثر در شکل‌دهی و جهت‌دهی به سیاست خارجی کشور است. در این چارچوب، متغیرهای سیاسی با کسب میانگین امتیاز ۳/۶۳، به‌طور قابل توجهی از سایر متغیرها پیشی گرفته و در رتبه نخست جای گرفته است. این امر به‌روشنی اهمیت بالای مؤلفه‌های سیاسی را در تحلیل وضعیت سیاست خارجی ایران نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، کارشناسان بر این باورند که عوامل و متغیرهای سیاسی، از جمله اجماع داخلی، تصمیم‌گیری‌های کلان سیاسی، تعاملات و رقابت‌های سیاسی داخلی و منطقه‌ای، نقش برجسته‌ای در تعیین مسیر سیاست خارجی ایران ایفا می‌کنند. این تأکید بر بعد سیاسی می‌تواند به دلایل متعددی باشد؛ از جمله تأثیر مستقیم نهادهای سیاسی و قدرت‌های داخلی در شکل‌دهی به اهداف و اولویت‌های سیاست خارجی، همچنین نقش دیپلماسی سیاسی و رایزنی‌های بین‌المللی که به‌عنوان ابزارهای اصلی تحقق اهداف سیاست خارجی شناخته می‌شوند.

در رتبه دوم، متغیرهای اقتصادی با میانگین ۳/۴۶ قرار دارند که فاصله نسبتاً قابل ملاحظه‌ای نسبت به بعد سیاسی دارد اما همچنان از اهمیت بالایی برخوردار است. این نکته نشان می‌دهد که کارشناسان بر نقش مؤثر عوامل اقتصادی در تقویت یا تضعیف جایگاه ایران در عرصه بین‌الملل تأکید دارند. عوامل اقتصادی مانند تحریم‌ها، همکاری‌های منطقه‌ای، توسعه زیرساخت‌های اقتصادی و توانمندی‌های فناوری، به‌عنوان مؤلفه‌هایی کلیدی در افزایش قدرت ملی و نفوذ ایران در سیاست خارجی تلقی می‌شوند. از طرفی، متغیرهای اقتصادی می‌توانند به‌عنوان اهرم فشار یا فرصت در تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی مورد استفاده قرار گیرند که این خود اهمیت متغیرهای اقتصادی را در سیاست خارجی برجسته می‌سازد.

متغیرهای امنیتی با میانگین ۳/۴۲ در جایگاه سوم قرار گرفته است که نشان‌دهنده اهمیت بسیار بالای این عامل نیز در معادلات سیاست خارجی ایران است. نزدیکی این جایگاه به ابعاد اقتصادی بیانگر آن است که نگرانی‌ها و تهدیدات امنیتی، از جمله مسائل مرتبط با ثبات منطقه‌ای، مقابله با فشارهای نظامی و حفظ امنیت ملی، همچنان در اولویت سیاست‌گذاران و تحلیلگران قرار دارد. متغیرهای امنیتی به‌ویژه در شرایط پیچیده و پر نوسان منطقه‌ای که با چالش‌هایی چون عادی‌سازی روابط میان اسرائیل و کشورهای عربی،

رقابت‌های منطقه‌ای و تهدیدات فرامرزی همراه است، نقش تعیین‌کننده‌ای در تصمیم‌گیری‌های سیاست خارجی ایفا می‌کنند.

در نهایت، متغیرهای فرهنگی با میانگین ۳۰.۴۱ در رتبه چهارم قرار گرفته‌اند. هرچند این متغیرهای فرهنگی کمترین میانگین را در میان چهار بعد اصلی دارند، اما همچنان از اهمیت قابل‌توجهی برخوردار هستند. این موضوع نشان می‌دهد که علی‌رغم تأکید کمتر نسبت به ابعاد سیاسی، اقتصادی و امنیتی، نقش مؤلفه‌های فرهنگی، از جمله دیپلماسی فرهنگی، حفظ هویت ملی و مقابله با جنگ نرم، در تأثیرگذاری بر سیاست خارجی ایران نادیده گرفته نشده است. اهمیت متغیرهای فرهنگی را می‌توان در استفاده از ابزارهای نرم قدرت و ترویج ارزش‌ها و هویت ملی در سطح منطقه‌ای و جهانی جستجو نمود که به‌عنوان مکمل و تقویت‌کننده سایر ابعاد مطرح هستند.

به‌طورکلی، این تحلیل نشان می‌دهد که سیاست خارجی ایران از منظر نخبگان و متخصصان، بیشتر تحت تأثیر عوامل سیاسی است که به‌عنوان هسته اصلی تصمیم‌سازی و جهت‌دهی عمل می‌کند؛ درحالی‌که ابعاد اقتصادی و امنیتی نیز نقش بسیار مهمی دارند و به‌صورت مکمل در بهبود یا تضعیف سیاست خارجی ایفای نقش می‌کنند. بُعد فرهنگی اگرچه در جایگاه چهارم است، اما به‌عنوان یک بُعد نرم و تأثیرگذار در تقویت سایر ابعاد و ایجاد نفوذ فرهنگی و هویتی همچنان جایگاه مهمی دارد.

این ترکیب نشان‌دهنده یک نگاه چندبُعدی و جامع به سیاست خارجی است که نه‌تنها به مسائل سخت‌افزاری و نظامی توجه دارد بلکه اهمیت عوامل نرم‌افزاری و ساختاری را نیز مدنظر قرار می‌دهد. همچنین، این نتایج می‌توانند راهنمایی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کشور در اولویت‌بندی منابع و توجه به محورهای اصلی مؤثر بر سیاست خارجی باشند، به‌ویژه در شرایط پیچیده منطقه‌ای و بین‌المللی که ایران در آن قرار دارد.

۶. نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش به وضوح نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با تحولات پیچیده و ژئوپلیتیکی ناشی از روند عادی‌سازی روابط میان کشورهای عربی و رژیم صهیونیستی، نیازمند بازتعریف و بازآرایی اساسی در سیاست خارجی خود است. این بازتعریف باید بر مبنای واقع‌گرایی راهبردی و تمرکز ویژه بر متغیرهای درون‌زا صورت گیرد؛ متغیرهایی که اجماع داخلی، انسجام نخبگانی، هماهنگی در سطوح تصمیم‌گیری و وفاق اجتماعی را در بر می‌گیرد و به عنوان زیربنای موفقیت سیاست خارجی شناخته می‌شوند. پژوهش حاضر پنج سناریوی محتمل برای سیاست خارجی ایران در این دوره حساس را شناسایی کرده است که دامنه وسیعی از واکنش‌ها و راهبردهای ممکن را شامل می‌شود. نخست، سناریوی «انسداد راهبردی» به‌عنوان وضعیتی نامطلوب، نشان‌دهنده انفعال و فقدان ابتکار عمل ایران در مقابله با روند عادی‌سازی است. در این سناریو، ادامه انفعال می‌تواند به تضعیف موقعیت منطقه‌ای ایران، افزایش انزوای سیاسی و کاهش ظرفیت نفوذ تهران در مناسبات منطقه‌ای منجر شود. این سناریو، به عنوان چالشی جدی مطرح است که می‌تواند امنیت ملی و منافع راهبردی کشور را به طور چشمگیری تحت تأثیر قرار دهد و به

نوعی نقطه هشدار برای ضرورت اتخاذ راهبردهای فعال‌تر و سازگار با واقعیت‌های نوین منطقه‌ای است. در مقابل، چهار سناریوی دیگر به عنوان گزینه‌های مطلوب و راهبردی در سیاست خارجی ایران مطرح شده‌اند که هر یک بر بخش‌های متمایز و مکملی از ظرفیت‌ها و ابزارهای قدرت ملی تأکید دارند. سناریوی «دیپلماسی متوازن» بر مدیریت هوشمندانه مناسبات با بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای مبتنی است و تلاش می‌کند با ایجاد توازن میان منافع مختلف، فرصت‌های دیپلماتیک را به حداکثر رسانده و از تنش‌های غیرضروری جلوگیری کند. این رویکرد، ضمن حفظ منافع ملی، فضای لازم برای تعامل سازنده و کاهش تنش‌ها را فراهم می‌آورد. سناریوی «اقتدار درون‌زا» بر تقویت منابع و ظرفیت‌های داخلی کشور، از جمله اقتصاد مقاومتی، فناوری‌های نوین و خوداتکایی تأکید دارد. این رویکرد، کاهش وابستگی به عوامل بیرونی و افزایش توان ملی را به عنوان اساس توسعه پایدار و تضمین امنیت بلندمدت کشور می‌داند. سناریوی «نفوذ نرم» به عنوان بخشی حیاتی از سیاست خارجی، بر استفاده از ابزارهای قدرت نرم از قبیل فرهنگ، دیپلماسی عمومی، رسانه و گفتمان مقاومت تأکید می‌کند. در شرایطی که رقابت‌های منطقه‌ای و جهانی بر مبنای جنگ ادراکی و رسانه‌ای شکل می‌گیرد، بهره‌گیری مؤثر از نفوذ نرم می‌تواند جایگاه بین‌المللی ایران را تقویت کرده و فضای سیاسی مناسبی برای تحقق اهداف راهبردی فراهم سازد. در نهایت، سناریوی «بازدارندگی فعال» بر توسعه و تقویت توانمندی‌های دفاعی، نظامی و امنیتی کشور به منظور ایجاد بازدارندگی در برابر تهدیدات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای متمرکز است. این سناریو ضمن تأمین امنیت ملی، عاملی بازدارنده در برابر اقدامات خصمانه علیه ایران به شمار می‌رود و نقش کلیدی در تضمین ثبات و حفظ منافع ملی ایفا می‌کند. در جمع‌بندی، می‌توان گفت سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در شرایط حساس کنونی باید بر پایه انسجام داخلی و وفاق ملی استوار باشد و با نگاهی ترکیبی و چندبعدی به ابزارهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری قدرت، راهبردهای چندسطحی را در تعامل با نظم نوین منطقه‌ای تدوین و پیاده‌سازی کند. چنین رویکردی نه تنها امکان مقابله مؤثر با فشارهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای را فراهم می‌آورد، بلکه ظرفیت‌های ملی ایران را برای ایفای نقش فعال‌تر، مؤثرتر و پایدارتر در تحولات منطقه‌ای به نحو چشمگیری ارتقاء می‌بخشد. بنابراین، نتیجه‌گیری کلیدی این پژوهش آن است که دستیابی به سیاست خارجی موفق و پایدار در این دوره، مستلزم حرکت از انفعال به سمت بهره‌گیری هوشمندانه و ترکیبی از ظرفیت‌های دیپلماسی، اقتدار داخلی، نفوذ نرم و توانمندی‌های بازدارنده است تا ضمن حفظ منافع راهبردی، ایران بتواند جایگاه تأثیرگذار و مقتدر خود را در معادلات منطقه‌ای تثبیت نماید.

این اثر با حمایت مادی صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور (INSF) برگرفته از طرح شماره ۴۰۳۵۸۸۸ انجام شده است.

References

1. Adib-Moghaddam, A., & Parsi, T. (2022). The future of Iran's regional alliances after the Abraham Accords. *Strategic Studies Quarterly*, 16(1), 73–91.
2. Afrasiabi, K. L., & Hunter, S. T. (2021). Iran's diplomatic maneuvering in response to Arab-Israeli normalization. *Journal of International Relations*, 33(3), 98–117.
3. Afshan, N., & Chandra Sinha, R. (2024). Identification of indicators of urban affordable housing location choice for low-income households: A Delphi analysis. *Housing and Society*, 51(3), 287–317. <https://doi.org/10.1080/08882746.2024.2370192>
4. Ahmadi, H. (2021). *Politics and government in the Middle East (West Asia) and North Africa*. Tehran: Nashr Ney. [In Persian].
5. Ahmadi, H. (2024). *Political trends in the Middle East and Iran's national security*. Tehran: Nashr Ney. [In Persian].
6. Ansari, A., & Golkar, S. (2020). Iran and the Abraham Accords: Strategic implications for Tehran. *Middle East Policy*, 27(4), 45–59.
7. Arab Center Washington DC. (2024). Normalization survives despite the Gaza war. Retrieved from <https://arabcenterdc.org/>
8. Bradley, M., & Stewart, K. (2002). The use of the Delphi method to assess the impact of e-commerce on the retail supply chain. *International Journal of Logistics Management*, 13(2), 1–17. <https://doi.org/10.1108/09574090210806674>
9. Ehteshami, A., & Hinnebusch, R. (2022). Iran's foreign policy after the Abraham Accords: Adapting to the new Middle Eastern order. *International Affairs*, 98(1), 112–130.
10. Fathollah-Nejad, A., & Esfandiary, D. (2021). Iran's strategic depth and the challenge of Arab-Israeli normalization. *Global Affairs*, 7(4), 203–219.
11. George, E., Moorthy, S., Tommaso, A. D., Rankin, E., Oxlad, M., Murthy, G., ... D'Souza, B. (2025). Developing a modified and contextualised Occupational Justice Health Questionnaire (OJHQ) for use with marginalised populations: A Delphi study. *Journal of Occupational Science*, 1–22. <https://doi.org/10.1080/14427591.2025.2463013>
12. Glen, J. C., & Gordon, T. J. (2014). *Encyclopedia of futures research methods* (Vol. 1, M. Keyghobadi & F. Malekifar, Trans.). Tehran: Tisa Publishing. [In Persian].
13. Hajiani, E. (2017). *Foundations, principles, and methods of futures studies*. Tehran: Imam Sadiq University Press. [In Persian].
14. Kearn, D. W. (2022). The crisis of American soft power. *Journal of Political Power*, 15(3), 397–414. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2022.2127277>
15. Khalaji, M., & Maloney, S. (2021). *The impact of Arab-Israeli normalization on Iran's influence in the Middle East*. Brookings Institution.
16. Landeta, J. (2006). Current validity of the Delphi method in social sciences. *Technological Forecasting and Social Change*, 73(4), 467–482. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2005.09.002>
17. Layne, C. (2011). The unbearable lightness of soft power. In I. Parmar & M. Cox (Eds.), *Soft power and U.S. foreign policy: Theoretical, historical, and contemporary perspectives* (pp.

- xx-xx). London and New York: Routledge.
18. Middle East Council on Global Affairs. (2024). Iran's evolving foreign policy structure: Implications on foreign relations. <https://mecouncil.org/publication/irans-evolving-foreign-policy-structure-implications-on-foreign-relations>
 19. Mohseni, P., & Basiri Tabrizi, A. (2022). Navigating the new Middle East: Iran's policy in the era of normalization. *Middle East Policy*, 28(1), 57-76.
 20. Němečková, T., & Varkočková, M. (2024). Turkish Airlines: Facilitating Türkiye's soft power in Africa. *Canadian Journal of African Studies / Revue Canadienne des Études Africaines*, 58(3), 491-513. <https://doi.org/10.1080/00083968.2024.2353605>
 21. Niakoui, S. A., & Haji, V. (2020). Expansion of relations between the Gulf Cooperation Council and Israel: An explanation from the realist perspective. *World Politics*, 9(3), 231-256. [In Persian].
 22. Nye, J. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
 23. Nye, J. (2011). *The future of power*. New York: Public Affairs.
 24. Pape, R. A. (2005). Soft balancing against the United States. *International Security*, 30(1), 7-45.
 25. Parmar, I., & Cox, M. (Eds.). (2011). *Soft power and U.S. foreign policy: Theoretical, historical, and contemporary perspectives*. London and New York: Routledge.
 26. Paul, T. V. (2024). Soft balancing in the age of US-China rivalry. *Journal of Global Security Studies*. [Forthcoming or confirm exact journal].
 27. Powell, C. (2003). The Delphi technique: Myths and realities. *Journal of Advanced Nursing*, 41(4), 376-382. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2003.02537.x>
 28. Rezaei, F., & Vakil, S. (2022). Iran's response to Gulf-Israel normalization: Strategic choices and implications. *Middle East Journal*, 76(2), 134-151.
 29. Shahrezaei, M., et al. (2024). The Abraham Accords and its regional consequences for the national security of the Islamic Republic of Iran. *Quarterly Journal of Islamic Revolution Approach*, 18(69), 281-308. [In Persian].
 30. Smith, R. N. M. K. (2022). *The Middle East peace process: A timeline of key events*. Routledge.
 31. Sun, Y. Y., Wang, P. F., Yang, G. R., Du, D. Q., Li, C. J., Mu, Z. J., & Zhang, N. (2024). Improving Delphi process in acupuncture decision making: Overall descriptions and quality assessment of Delphi reports. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, 17, 4243-4256. <https://doi.org/10.2147/JMDH.S481947>
 32. Weinberg, D. M. (2021). The Abraham Accords: Normalization agreements between Israel, the United Arab Emirates, and Bahrain. *Middle East Forum*.
 33. Yu, J., Su, L., Feng, L., Li, Y., Qiao, L., Yin, H., & Gao, H. (2025). Construction of fracture liaison service scheme under medical alliance framework in China: A modified Delphi method study. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, 18, 2201-2213. <https://doi.org/10.2147/JMDH.S481843>
 34. Zibaei, M., Rostami, M., & Karimi, H. (2021). The process of normalizing relations between the Arabs and the occupying regime of Palestine and its impact on the security environment of the Islamic Republic of Iran. *Quarterly Journal of Political Studies of the Islamic World*, 10(3), 31-62. [In Persian].